

3. Тарасун В. В. Логопедія: теорія та практика. Київ : Слово, 2017.

4. Богуш А. М. Методика розвитку мовлення дітей. Київ : Вища школа, 2015.

5. Миронова С. П. Корекційна педагогіка в інклюзивній освіті. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016.

В. М. Шевченко

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені Миколи Ярмаченка факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, керівник ГО «Академія спеціальної освіти»

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Анотація. У тезах розкрито історичні засади розвитку спеціальної освіти осіб із порушеннями слуху та висвітлено внесок Юзефа-Августа Ілінського у створення першого спеціалізованого закладу для глухих дітей. Обґрунтовано значення його діяльності для становлення сурдопедагогіки та формування сучасних підходів до психолого-педагогічного супроводу, зокрема комплексності та індивідуалізації навчання.

Ключові слова: спеціальна освіта, сурдопедагогіка, Юзеф-Август Ілінський, порушення слуху, індивідуалізація навчання.

Розвиток спеціальної освіти та психолого-педагогічного супроводу осіб із порушенням слуху має глибокі історичні корені, що відображають еволюцію суспільного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, зміну наукових підходів до їх навчання та виховання, а також формування системи комплексної підтримки.

Особливе місце в історії розвитку спеціальної освіти на українських землях посідає постать Юзефа-Августа Ілінського, який зробив вагомий внесок у становлення системи навчання дітей з порушеннями слуху. На початку XIX століття, у 1805 році, граф Ілінський на власні кошти заснував перший спеціально організований заклад в Україні – «Інститут для глухонімих дітей» в Романові. Цей заклад відіграв значну роль у подальшому формуванні гуманістичного підходу до навчання дітей із порушеннями слуху [2].

Ініціатива графа Ілінського була не лише благодійною, а й глибоко соціально орієнтованою. Основною метою створення інституту було не просто навчання дітей, а їх підготовка до самостійного життя та професійної діяльності. Він прагнув сформувати з вихованців майстрів мистецьких ремесел, що дозволяло їм інтегруватися в суспільство та забезпечувати власне існування. Такий підхід можна розглядати як ранню форму професійної підготовки осіб із порушеннями слуху. Фінансування закладу було значним і свідчить про масштабність задуму. Пожертвування на його влаштування становили 131 500 рублів сріблом – сума, яка на той час була надзвичайно великою. Крім того, граф Ілінський виділив 1 мільйон злотих, з яких 400

тисяч було спрямовано на облаштування навчального процесу: закупівлю обладнання, створення бібліотеки, придбання фізичних інструментів, посуду, оплату праці викладачів, забезпечення опалення, а також заснування шкільного саду. Така увага до матеріально-технічної бази свідчить про розуміння важливості комплексного підходу до освіти [4].

Головним завданням інституту було навчити глухих дітей словесної мови в різних формах: дактильній, писемній та усній. Це свідчить про прагнення педагогів до всебічного розвитку комунікативних здібностей вихованців. Важливо підкреслити, що такий підхід відповідає сучасним уявленням про необхідність мультимедіальної комунікації в роботі з дітьми з порушеннями слуху [3].

Історичний досвід діяльності інституту демонструє, що ще на початку XIX століття за сприяння Юзефа-Августа Ілінського формувалися основи психолого-педагогічного супроводу, які включали не лише навчання, а й виховання, соціалізацію, розвиток трудових навичок та створення сприятливого освітнього середовища для таких дітей. Фактично, можна говорити про зародження комплексного підходу, який сьогодні є ключовим у спеціальній освіті [2].

Важливим аспектом сучасного підходу є індивідуалізація навчання, яка передбачає врахування особливостей розвитку кожної дитини, рівня її мовленнєвого розвитку, наявності супутніх порушень, а також соціального контексту. У цьому контексті історичний досвід, зокрема діяльність інституту Ілінського, набуває особливої цінності, оскільки

демонструє, що ефективна освіта осіб із порушеннями слуху можлива лише за умови комплексного, гуманістичного та ресурсно забезпеченого підходу [1].

Отже, історичні засади розвитку спеціальної освіти осіб із порушеннями слуху свідчать про поступовий перехід від ізоляції до інтеграції, від обмежених можливостей до створення умов для повноцінного розвитку. Тому внесок графа Ілінського є визначальним у цьому процесі, оскільки завдяки його ініціативі відбулося зародження сурдопедагогіки на українських землях, а також закладалися основи сучасної системи психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями слуху, що орієнтована на потреби особистості та її включення в суспільство.

Список використаних джерел

1. Супрун М. О., Шевченко В. М. Реформування освіти в Україні в галузі диференціації й індивідуалізації (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.). Диференціація у шкільній освіті: історичний досвід і сучасні технології : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 травня 2018 р.). Київ : Інститут педагогіки, 2018. С. 82–87.

2. Шевченко В. М. Граф Ілінський – основоположник української сурдопедагогіки. Гуманітарні науки. Україна-Польща : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський ; Жешув, 2010. С. 303–309.

3. Gizycki J. Zakłady naukowe w Romanowie. Warszawa, 1898. 28 s.

4. Zasztowt L. Kresy 1832–1864. Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1997. 445 s.

С. М. Шевченко

*кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки НАПН України*

ORCID ID iD: 0000-0002-0432-8893

РОЛЬ КУРСУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УЧНІВ

Курс громадянської освіти у сучасній українській школі є важливим інструментом формування історичної пам'яті та громадянської ідентичності учнів. Його запровадження та розвиток у 2005–2021 роках відображає загальну тенденцію інтеграції ціннісного компонента у систему освіти.

Громадянська освіта поєднує знання про державу, права людини, демократичні інститути та історичний досвід становлення української державності. У цьому контексті історична пам'ять виступає як основа формування громадянської відповідальності та розуміння історичної тяглості розвитку суспільства [3].

Особливо важливим став період після 2015 року, коли у зв'язку з оновленням Концепції національно-патріотичного виховання було посилено виховну складову громадянської освіти. Курс почав виконувати